

JUSTIITSMINISTEERIUM

Kadri Nõmm
Riigikohus
info@riigikohus.ee

Teie 22.05.2024 nr 5-24-3
Meie 18.06.2024 nr 10-3/4367

Arvamus PSJV asjas nr 5-24-3

Austatud Riigikohtu esimees

Käesolevaga edastan arvamuse põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-24-3.

Palusite justiitsministri arvamust selle kohta, kas karistusseadustiku (KarS) § 141 lõike 2 punkti 1 sanktsioon on põhiseadusega kooskõlas. Riigikantselei palus omakorda justiitsministeeriumil anda Riigikohtule samas asjas arvamus ka Vabariigi Valitsuse nimel.

Tartu Ringkonnakohus leidis kriminaalasjas nr 1-23-2431, et viidatud säte on põhiseadusega vastuolus, kuna sanktsiooni alammäär (kuus aastat vangistust) piirab ebaproportsionaalselt vabaduspõhiõigust ning seega ei võimalda arvestada toime pandud süüteo raskust ja isiku süü suurust.

Asjassepuutuv norm

Normi kohtus põhiseadusvastaseks tunnistamise ja kohaldamata jätmise ning sellega põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamise eelduseks on vaidlusaluse normi asjassepuutuvus (PS § 15 lg 1 ls 2, PSJKS §§ 9, 14 lg 2 ls 1). Asjassepuutuv on norm, mida tuleb kohtuasja lahendamisel kohaldada ja mille põhiseadusvastasuse korral peaks kohus otsustama teisiti kui selle põhiseaduspärasuse korral.¹

Ringkonnakohtu poolt põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistatud norm:

§ 141. Vägistamine

(1) Inimese tahte vastaselt temaga suguühtesse astumise eest vägivallaga või ära kasutades tema seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimumust aru saama, – karistatakse ühe- kuni kuueaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest:

- 1) kui see on toime pandud noorema kui kaheksateistaastase isiku suhtes;*
- 2) kui see on toime pandud grupi poolt;*
- 3) kui sellega on tekitatud kannatanule raske tervisekahjustus;*
- 4) kui sellega on põhjustatud kannatanu surm;*
- 5) kui sellega on kannatanu viidud enesetapuni või selle katseni;*
- 6) kui see on toime pandud isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo või*

¹ RKÜKo 22.12.2000, 3-4-1-10-00, p 10; 28.10.2002, 3-4-1-5-02, p 15; RKÜKm 02.04.2013, 3-2-1-140-12, p 18.

7) kui see on toime pandud ära kasutades teo toimepanija poolt narkootilise või psühhotroopse aine abil kannatanule tekitatud seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, –
karistatakse kuue- kuni viieteistaastase vangistusega.

Vaidlustatud norm on asjassepuutuv.

Justiitsministri seisukoht

Oleme seisukohal, et karistusseadustiku § 141 lõike 2 punktis 1 sätestatud sanktsioon ei ole põhiseadusega vastuolus.

Justiitsministeeriumi üheks ülesandeks on kavandada ja ellu viia kriminaalpoliitika². Kriminaalpoliitika roll on kujundada õiguskuulekat ühiskonda ja selleks vajalikke väärtusi. Kriminaalpoliitika eesmärk on ennetada õigusrikkumisi, neile reageerida ning vähendada neist tulenevat kahju. Karistusüsteemi eesmärk on toetada õiguskuulekat eluviisi ja tagada seeläbi kindlustunne, et meie ühiskonna väärtustel põhinevad normid rakendatakse ellu, rikkumistele reageeritakse ja konfliktid lahendatakse õiglaselt. (Riigikogus heaks kiidetud Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030³)

Kriminaaljustiitsüsteemis keskendutakse ühiskonda enim kahjustavate õigusrikkumiste ärahoidmisele ja ennetatakse mitmete teiste kuritegude kõrval ka vägivalda (sealhulgas lähisuhte- ja laste vastu suunatud vägivalda). Kuriteoennetuse keskmeks on kuriteo toimepanemise ja kuriteo ohvriks langemise riski vähendamine, ühiskonna turvalisuse taseme tõstmine ja turvatunde loomine. Suurem rõhuasetus on kohtunike ja prokuröride rollil karistusotsuste avalikkusele põhjendamisel. (Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030)

Lisaks kriminaalpoliitika põhialustele on riigisisese kriminaalpoliitika kontekstis väga olulised ka justiits- ja siseministri poolt kokkulepitud õiguskaitse prioriteedid⁴, mida varasemalt tunti ka Laulasmaa kokkuleppe nime all. Valitsuse kuritegevusvastased prioriteedid seati esimest korda 2005. aastal siseministri ja justiitsministri Laulasmaa kohtumisel. Kehtivad kuritegevuse vastased prioriteedid kinnitati 04.10.2023 ja nende hulgas on ka alaealiste vastu suunatud seksuaalkuritegude vastane võitlus. Eraldi rõhutamist väärib, et pisut varieeruvast sõnastuses on lastevastased seksuaalkuriteod olnud valitsuse kuritegevusevastaste prioriteetide hulgas alates nende esmakordsest seadmisest ehk aastast 2005.

Ühtlasi on Eesti kriminaalpoliitikas oluline koht vägivalda ennetamise kokkuleppel (edaspidi VEKO)⁵. VEKO hõlmab eri liiki vägivalda ennetamist ja tõkestamist ning VEKO fookuses on tegevussuunad, mis vajavad endiselt suuremat tähelepanu või on seni rohkem varju jäänud või kus ei ole toimunud oodatud edasiminekut. Seksuaalvägivalda ennetamine on üks VEKO tegevussuundadest ning VEKO-s on läbivalt rõhutatud, et suurem tähelepanu on lastevastasel vägivaldal.

Seega on justiitsministeerium ja Vabariigi Valitsus läbi aastate rõhutanud ning kriminaalpoliitikas prioriteedina esile tõstnud lastevastaste seksuaalkuritegude ennetamist ja tõkestamist ning käsitlenud lastevastaseid seksuaalkuritegusid eriti raskete kuritegudena. Vaidlusalune säte KarS § 141 lg 2 p 1 ja selle eest ette nähtud sanktsioon 6-15 aastat vangistust on olnud karistusseadustikus algusest peale (jõustus 01.09.2002.a) ning siiani ei ole tekkinud küsimust selle põhiseaduspärasusest. Ometi on enam kui 20 aasta jooksul seda sätet rakendatud korduvalt. Seda tõendab statistika, mis näitab pigem alaealiste vastu suunatud seksuaalkuritegude arvu kasvu.

² Justiitsministeeriumi põhimäärus punktid 7, 13: <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122017055>

³ [Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030](https://www.riigiteataja.ee/akt/129122017055)

⁴ <https://www.just.ee/kuritegevus-ja-selle-ennetus/oiguskaitse-prioriteedid>

⁵ <https://www.just.ee/kuritegevus-ja-selle-ennetus/vagivallaennetuse-kokkulepe>

Laste vastu suunatud seksuaalkuritegude arv Eestis moodustas 2023. aastal kõigist registreeritud seksuaalkuritegudest 87%. 2023. aastal registreeriti 637 alaealise kannatanuga seksuaalkuritegu, mis on 107 kuriteo võrra rohkem kui aasta varem. Laste vastu suunatud kontaktsete kuriteod moodustasid kõigist laste vastu suunatud seksuaalkuritegudest 2023. aastal 52% ning võrreldes 2019. aastaga on nende osakaal suurenenud. Füüsilise kontaktita seksuaalkuriteod pannakse üldjuhul toime internetikeskkonnas või infotehnoloogiavahendeid kasutades. (vt Tabel 1)

Tabel 1. Alaealiste vastu suunatud seksuaalkuriteod aastatel 2019-2023. *Allikas: Justiitsministeerium*

	2019	2020	2021	2022	2023
Alaealiste vastu suunatud registreeritud seksuaalkuriteod kokku	549	479	663	530	637
- alaealise kannatanuga kontaktsete seksuaalkuritegude arv ⁶	261	222	303	280	332
- alaealise kannatanuga mittekontaktsete seksuaalkuritegude arv ⁷	288	257	360	250	305

Seejuures nähtub uuringutest, et seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langemise tegelik hulk on kordades suurem, kui seda peegeldab kriminaalstatistika. Laste vastu suunatud registreeritud kuritegude kasv peegeldab ühelt poolt tõhusamat uurimistööd ja selle tulemuslikkust, teisalt ka kasvanud teadlikkust ühiskonnas. Kuritegude hulka, mis tegelikkuses laste vastu toime pannakse, aitavad hinnata elanikkonna hulgas läbiviidud uuringud.

Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise hoiakute ja kogemuste uuringu (2020)⁸ andmed näitavad, et reaalselt seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langemise korral ei ole ligi pooled noortest oma kogemusest kellelegi rääkinud. Noored teavad, et seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langemise korral tuleks pöörduda politseisse või mõne muu spetsialisti poole, kuid reaalselt jõutakse selleni väga vähestel juhtudel. Elu jooksul on väljaspool interneti vähemalt üht liiki seksuaalse väärkohtlemise ohvriks (seksuaalse ahistamise ja/või seksuaalvägivalla) langenud 45% 16–26-aastasest Eesti noortest. Noorte keskmine vanus esimest korda või ebameeldivaima seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langedes oli 15,7 aastat. Kuni 12-aastaselt langes esimest korda seksuaalse väärkohtlemise ohvriks 17%, nii 13–15-aastaselt kui 16–17-aastaselt ligi neljandik ning 18-aastaselt või vanemalt kolmandik noortest. Kolmandikul juhtudest pani seksuaalse väärkohtlemise toime ohvrile võõras isik, 31% juhtudest oli tegemist mõne ohvri tuttavaga, 10% puhul endise poiss- või tüdruksõbraga ning 8% korral perekonnatuttava või -sõbraga. (Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise uuring, 2020)

Sotsiaalkindlustusameti poolt 2021. aastal läbiviidud uuringu⁹ andmed 15-74aastase elanikkonna hulgas näitavad, et iga kuues vastanu (17%) oli kogenud enne 15. eluaastat täiskasvanu toime pandud seksuaalset väärkohtlemist. Pooled neist, kes olid kogenud seksuaalset väärkohtlemist, olid kogenud seda korduvalt. Iga kogemuse kohta paluti vastanutel ka märkida, kas nad rääkisid juhtunust kellelegi lapsena ja kas nad on juhtunust kõnelenud täiskasvanuna. Vaid 33% rääkis toimunust kellelegi. Lapsena vägistamist kogenutest 60% ei rääkinud lapsena sellest kellelegi ning suur osa neist ei ole ka täiskasvanuna toimunust kellelegi rääkinud. Siiski on toimunut täiskasvanuna jaganud 40% nendest, kes lapsena kellelegi ei kõnelenud, sh 6% on pöördunud mõne spetsialisti poole. Kõige

⁶ Karistusseadustiku §-d 141-145¹

⁷ Karistusseadustiku §-d 175¹, 178-179

⁸Hillep, P., Pärnamets, R. (2020). [Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise hoiakute ja kogemuste uuring](#). Eesti Uuringukeskus OÜ, Norstat Eesti AS

⁹ Sotsiaalkindlustusamet (2021). [Vägivalla kogemise uuring \(raport\)](#) ;[Vägivalla kogemise uuring \(esitlus\)](#).

sagedamini on täiskasvanuna räägitud juhtunust lähedasele või mõnele tuttavale. (Vägivalla kogemuse uuring 2021)

Mida tõsisem oli kogetu, seda enam inimesi tundis, et juhtunu mõjutab neid ka täna. Lapseeas vägistamist kogenutest 83% leidis, et kogetud väärkohtlemine mõjutab neid täna. Kommentaarides toodi välja raskusi meessoost täiskasvanute usaldamisel, intiimsuhete loomisel ja probleeme vaimse tervisega (nt depressioon ja ärevushäired). Paljud vastasid ka, et ei soovi juhtunut meenutada, sest see on nende jaoks valus. Küsitluse andmed näitasid, et inimesed, kes olid kogunud lapsena seksuaalset väärkohtlemist, olid seksuaalvägivalda kogunud sagedamini küsitlusele eelnenud viimase aasta jooksul. Enamik (68%) viimase aasta jooksul seksuaalvägivalda kogenutest ei rääkinud toimunust kellelegi. Kõige sagedamini räägiti juhtunust sõbrale (ligi viiendik oli sõbrale rääkinud). Vastanutest 10% oli pöördunud mõne spetsialisti poole – kõige sagedamini politseisse, aga ka arsti või ohvriabitöötaja poole. (Vägivalla kogemuse uuring 2021)

Sotsiaalkindlustusameti poolt korraldatud seksuaalvägivalda kogenutele pakutud tugigruppides osalejate andmed aastatel 2021-2023 näitavad, et 104 osalenust olid lapsepõlves seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langenud enam kui 40% tugigruppidesse pöördujatest.

Kanada justitssüsteemi avaldatud raporti¹⁰ autorite hinnangul on seksuaalse väärkohtlemisega seotud mitmeid müüte ja väärarvamusi, nt et seksuaalvägivalla kannatanu peaks käituma teatud ootuspärasel viisil, sh nt otsima kohe abi, väljendama oma traumeeritust emotsionaalselt. Raporti autorite hinnangul on oluline justitssüsteemi teadlikkus ohvritega traumateadlikult töötada, sh ei ole põhjendatud jaotada vägistamisi kergemateks ja raskemateks lähtuvalt vaid kannatanu traumajärgsetest reaktsioonidest või nende puudumisest.

Alaealise vägistamise korral võivad selle sündmuse tagajärjed mõjutada kannatanut kogu tema järgneva elu. Seda isegi siis kui vahetult teo toimumise järel võib tunduda kõrvalseisjatele kõik korras olevat ning kannatanu ei vaja mingit abi või tuge, nt psühholoogilist nõustamist.

Seksuaalvägivalla ulatuslik negatiivne mõju tervisele on hästi uuritud ja samuti on teada, et see ilmneb aastate jooksul. Lapsepõlves kogetud väärkohtlemisel, sealhulgas seksuaalsel väärkohtlemisel, on inimese jaoks eluaegsed tagajärjed¹¹. Rahvusvahelised uuringuandmed¹² kinnitavad, et lapsena seksuaalset väärkohtlemist kogenutest pea iga teine kogeb ohvriks langemist ka hiljem. Lapsepõlves kogetud seksuaalne väärkohtlemine on traumaatiline kogemus, mis võib suunata ohvrid tulevase vägivalla teele nii ohvrite kui ka toimepanijatena¹³. Erinevad uurijad¹⁴ on leidnud seoseid lapsepõlves kogetud seksuaalse väärkohtlemise ja füüsilise tervise, seksuaalse funktsioneerimise, depressiooni, traumajärgse stressihäire, enesetapu ja enesehinnangu vahel. Süstemaatiline kirjanduse analüüs¹⁵ näitas, et seksuaalne kuritarvitamine lapsepõlves on tugevalt seotud suure PTSD (post-traumaatiline stressihäire) riskiga noorukieas ja noores täiskasvanueas. Koos post-traumaatilise stressihäirega on

---

¹⁰ Haskell, L., Randall, M. (2019). [The Impact of Trauma on Adult Sexual Assault Victims](#).

¹¹ Wood, S., Bellis, M., Hughes, K., Quigg, Z., Butler, N. (2023). [Tackling Adverse Childhood Experiences \(ACEs\). State of the Art and Options for Action](#)

¹² Krahé, B., Schuster, I., Tomaszewska, P. (2023). [Pathways from childhood sexual abuse to sexual aggression victimization and perpetration in adolescence and young adulthood: a three-wave longitudinal study](#).

¹³ Ibid.

¹⁴ De Jong, R., Alink, L., Bijleveld, C., Finkenauer, C., Hendriks, J. (2015). [Transition to adulthood of child sexual abuse victims](#).

¹⁵ Boumpa, V., Papatoukaki, A., Kourti, A., Mintzia, S., Panagouli, E., Bacopoulou, F., Psaltopoulou, T., Spiliopoulou, C., Tsofia, M., Sergeantanise, T. N., Tsitsika, A. (2022). [Sexual abuse and post-traumatic stress disorder in childhood, adolescence and young adulthood: a systematic review and meta-analysis](#).

vägistamisohvritel ka kõrge risk enesetapuks¹⁶. Sama uuringu¹⁷ andmetel väitis penetratsiooniga seksuaalvägivallaga kokku puutunutest 49%, et neil oli või oli diagnoositud depressioon. Samas nende hulgas, kes ei olnud seksuaalvägivallada kogenud, oli vastav näitaja 16%. Samased proportsioonid ilmsid kõnealusel võrdluses ka ärevuse (45% versus 12%); väsimussündroomi (28% versus 9%); posttraumaatilise stressihäire (30% versus <0,1%) ja enesetapukatsete (29% versus 3%) osas (ibid). Uuringud¹⁸ on välja toonud ka kõrgemad dissotsiatsiooni ja dissotsiatiivsete häirete kliinilised tasemed inimestel, kes olid lapsepõlves kogenud seksuaalset kuritarvitamist. Analüüsid¹⁹ näitavad lapsepõlves kogetud seksuaalse väärkohtlemise mõju akadeemilises elus edasijõudmisele: lapsena väärkoheldud jõuavad harvem kolledži lõpetamiseni ning nende akadeemiline võimekus on madalam võrreldes eakaaslastega, kes pole väärkohtlemist kogenud.

Väärkohtlemise kogemine lapsepõlves mõjutab inimese sotsiaalmajanduslikku toimetulekut, sh suurendab töötuse, vaesusesse langemise ja kodutuse riski. Samuti mõjutab see inimese immuunsust, suurendades põletike, krooniliste haiguste nagu vähivormid või südame- ja veresoonehaigused esinemistõenäosust. Lapsepõlve vägivalla kogemus mõjutab inimese ajuarengut ning põhjustab kognitiivseid ja käitumuslikke muutusi. Lapsepõlves väärkohtlemise ohvriks langenute kogemused mõjutavad ka nende laste arengut, vaimse ja füüsilise tervisega seotud probleeme ning kanduvad nii edasi järgmistele põlvkondadele. Lapsepõlves vägivallada kogenutel on raskem kontrollida oma reaktsioone erinevatele stressoritele ja nendest taastuda.²⁰

Euroopa Nõukogu Istanbuli konventsiooni²¹ artikkel 36 punkt 1 alapunkti a kohaselt peab olema kriminaliseeritud tahtliku sugulise iseloomuga teona mingi kehaosa või eseme viimine teise isiku tuppe, pära- või suhu ilma teise isiku nõusolekuta. Seega ei tee Istanbuli konventsioon vahet erinevatel penetreerimise viisidel ega aseta neid omavahel hierarhilisse suhtesse. Samasugune lähenemine on ka laste seksuaalse väärkohtlemise tõkestamise EL direktiivi 2011/93 uuesti sõnastatud (*recast*) algatuse²² artiklis 3.

Eeltoodule tuginedes ei saa kuidagi nõustuda Tartu Ringkonnakohtu hinnanguga otsuse punktis 37, et kannatanule tekitatud seksuaalse enesemääramise õiguse riive polnud tugev ega tekitanud kannatanule suuri üleelamisi.

Nii riigisisises kui ka rahvusvahelises õiguses loetakse lasteks kõik alla 18-aastased inimesed. Selliselt on vanusepiir sätestatud lastekaitseaduse § 3 lõikes 2, Euroopa Nõukogu Lanzarote konventsiooni²³ artikli 3 punktis a, ÜRO lapse õiguste konventsiooni²⁴ artiklis 1, laste seksuaalse väärkohtlemise tõkestamise EL direktiivi 2011/93/EL²⁵ artikli 2 punktis a) jne.

---

¹⁶ Carlsson, A. C., Owen, U., Rajan, G. (2022). [Sexual violence, mental health, and suicidality—Results from a survey in cooperation with idea-driven organizations and their social media platform followers.](#)

¹⁷ Ibid

¹⁸ Kate, M.-A., Jamieson, G., Middleton, W. (2021). [Childhood Sexual, Emotional, and Physical Abuse as Predictors of Dissociation in Adulthood](#)

¹⁹ Mitchell, J. M., Becker-Blease, K. A., Soicher, R. N. (2021). [Child Sexual Abuse, Academic Functioning and Educational Outcomes in Emerging Adulthood.](#)

²⁰ Wood, S., Bellis, M., Hughes, K., Quigg, Z., Butler, N. (2023). [Tackling Adverse Childhood Experiences \(ACEs\). State of the Art and Options for Action](#)

²¹ Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon (RT II, 26.09.2017, 2), <https://www.riigiteataja.ee/akt/226092017002>

²² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52024PC0060>

²³ Lastekaitset seksuaalse ärakasutamise ja seksuaalse kuritarvitamise eest käsitlev Euroopa Nõukogu konventsioon (RT II, 03.11.2016, 2), <https://www.riigiteataja.ee/akt/203112016002>

²⁴ Lapse õiguste konventsioon (RT II 1996, 16, 56), <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016>

²⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0093>

Vanusepiiri ei ole võimalik paindlikult ega valikuliselt suhtuda ka teiste seaduses sätestatud vanusepiiride korral, olgu selleks siis süüvõime ehk kriminaalvastutuse iga (KarS § 33), abiellumisiga (PKS§ 1 lg 2), valimisiga ((KOVVS § 5 lg 1, RKVS § 4 lg 1, EPVS § 4 lg 1) jms.

Olukordades, kus seadusandja on sellist paindlikkust vajalikuks pidanud, on see sätestatud seaduses vanusevahemikuna. Näiteks seksuaalse enesemääramise eapiiri puhul, kus täisealise isiku ja neljateist- kuni kuueteistaastase isiku vanusevahe ei tohi olla suurem kui viis aastat (KarS § 145 lg 1). Või näiteks noore täiskasvanu kontseptsioon, mille puhul arvestatakse samuti noore inimese minapildi kujunemisega ning seetõttu on peetud vajalikuks laiendada isikute kaitset kuni nende 21-aastaseks saamiseni (KarS § 87 lg 7, KrMS § 308, VangS ptk 3).

Põhiseadusega alusel kooskõlas karistusseadustikus on seadusandja arvestanud laste kui ühiskonna haavatavama grupi erilise kaitse vajadusega. Õigus isikupuutumatuks, sh seksuaalsele enesemääramisele, vaimsele ja füüsilisele tervisele ning arengule on laste põhiseaduslikud õigused, mida KarS § 141 lg 2 p 1 kaitseb. Sätte üks eesmärk on ennetada ja takistada alaealiste vastu suunatud seksuaalkuritegusid Eesti ühiskonnas. Karistuse alammäär teenib ühiskondlike väärtuste kujundamise eesmärki ja annab nii lastele kui täiskasvanutele selge sõnumi laste vastu suunatud seksuaalkuritegude raskusest, nende lubamatusest ja taunitavusest.

Samuti soovime rõhutada, et ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikkel 19 sätestab lapse kaitse igasuguse füüsilise ja vaimse vägivalda, kaasa arvatud seksuaalse kuritarvituse eest ning nõuab, et riik rakendaks kõikvõimalikke kaitseabinõusid sellise vägivalda vähendamiseks. Lapse Õiguste Komitee 13. üldkommentaari²⁶ kohaselt on laste vastu suunatud vägivalda vastaste meetmete karmistamine ja laiendamine vajalik (p 2). Kuivõrd ühiskonnas levinud tavad ja hoiakud õigustavad lastevastast vägivalda ning vastavate õigusaktide mõju ei ole vägivalda ärahoidmisel piisavalt tulemuslik, vastutavad riigid selle eest, et õigusaktide läbivaatamine ja rakendamine tagaks laste vastu suunatud vägivalda tuvastamise, ennetamise ja suutlikkuse sellele reageerida (13. üldkommentaari p 12 ja 32).

Lapse õiguste konventsiooni artikli 3 lõige 1 sätestab, et kõigis lapsi puudutavates, sh kohtute ja seadusandlike organite tehtud, otsustes tuleb esikohale seada lapse parimad huvid. ÜRO Lapse Õiguste Komitee on selgitanud täiendavalt laste õigust nende parimate huvidega arvestamisele kohtutes 14. üldkommentaaris²⁷, rõhutades, et kohtud peavad tagama lapse parimate huvide arvesse võtmise kõigis olukordades ja lahendites ning tõendama, et nad on seda tõhusalt teinud (p 29). Komitee rõhutab, et seadusandlike otsuste puhul tuleb hinnata ja määratleda laste parimad huvid, võttes arvesse laste üldist olukorda (14. üldkommentaari p 32, p 47). Aru ja Paron²⁸, viidates Komitee 14. üldkommentaari, on lapse parimate huvide väljaselgitamise menetlusreeglit kirjeldades märkinud, et otsuse puhul, mis puudutab konkreetset last, kindlat lastegruppi või lapsi üldiselt, peab otsustusmenetlus sisaldama hinnangut selle otsuse võimaliku mõju (positiivse või negatiivse) kohta asjasse puutuvale lapsele või puutuvatele lastele.

Nagu eelnevalt märgitud, on alaealise vägistamise puhul tegemist väga ohtliku rünnakuga isiku kehalise puutumatuks vastu. Sellised teod võivad inimest mõjutada väga raskelt. Kehtiv karistuse alammäär on olnud seadusandja teadlik valik ning on teo raskust arvestades kohane. Nimelt on seadusandja eristanud vägistamise vähemolulisematest seksuaalse enesemääratluse vastastest rünnetest läbi teiste erikoosseisude (eelkõige aga KarS § 141¹) kehtestamise. Sellise vaheteo

---

²⁶ ÜRO Lapse Õiguste Komitee 13. üldkommentaari „[The right of the child to freedom from all forms of violence.](#)“

²⁷ ÜRO Lapse Õiguste Komitee 14. üldkommentaari „[General comment No. 14 \(2013\) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration \(art. 3, para. 1\)](#)“

²⁸ Aru, A., Paron, K. (2015). [Lapse parimad huvid](#). – Juridica, 2015, nr 6, lk 375-386.

põhjendatusega on printsiiabis nõustunud ka Riigikohus, kes on oma varasemas praktikas²⁹ sedastanud, et juhtudel, mil kannatanu on tema tahte vastaselt kaasatud suguühtesse, on õigust seksuaalsele enesemääratlemisele kahjustatud alati oluliselt.

Lõpuni korrektseks ei saa pidada ka kõnesoleva koosseisu kõrvutamist karistusseadustiku tapmise §-ga 113, kuna võrdluses pole arvestatud asjaoluga, et üks võrdluse objektidest on kvalifitseeritud koosseis, teine mitte. Kui kõrvutada alaealise vägistamist tapmisel asemel selle kvalifitseeritud koosseisuvariantidega, oleks karistuste alammäärade vahe selgesti eristatav (nt on omakasu motiivil sooritatud mõrva (KarS § 114 p 5) karistuse alammääraks 8 aastat vangistust).

Jätkates erinevate kuritegude karistumäärade võrdluse teemal, nõustub Justiitsministeerium ühes varasemas sarnases Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve asjas³⁰ kirjutatud eriarvamusega, milles kolleegiumi esindanud kohtunik ei pidanud tingimata põhjendatuks sanktsiooni alammäära põhiseadusevastasuse tuvastamist erinevate karistusõiguse normide võrdluse pinnalt. Siinjuures tasub toonitada veel sedagi, et Riigikogul on karistumäärade kehtestamisel avar otsustusruum ja et karistumäärad põhinevad ühiskonnas omaksvõetud väärtushinnangutel, mille väljendamiseks on pädev just seadusandlik võim.

Kuigi mõlemad kohtuastmed on arutelu all oleva kohtuasja eelneva menetluse jooksul viidanud, et antud kaasuses ei olnud alust erandlikult kohaldada karistust alla alammäära, juhime tähelepanu asjaolule, et seadus ei kirjuta ette, mis laadi peavad KarS § 61 rakendamist õigustavad erandlikud asjaolud olema.

Tähelepanuta ei saa jätta ka asjaolu, et kõnealuse koosseisu karistuse alammäära langetamisel oleks mõju kõigile sama paragrahvi alusel edaspidiselt mõistetud karistustele, kuna Riigikohtu praktika pinnalt alustatakse karistuse mõistmisel karistumäära keskmisest. Sellist lahendust ei saa aga antud üksikjuhtumi pinnalt pidada kohaseks lahenduseks.

Kohtupraktikas on asutud seisukohale, et KarS § 141 lg-s 2 sätestatud karistusraamidesse jäävat karistust ei ole võimalik täielikult või osaliselt tingimisi täitmisele pöörata jätta. Justiitsministeerium on jätkuvalt seisukohal, et karistusseadustiku üldosa regulatsioon ei sea selliseid nõudeid katseaja pikkuse ning vangistuse kestuse omavahelisele suhtele, mis välistaksid praeguste asjaolude juures KarS § 73 või § 74 kohaldamise. Samuti ei sea karistusseadustiku üldosa selliseid nõudeid osaliselt täitmisele pööratud vangistuse osa pikkusele ega anna vältimatut alust vastavale tõlgendusele.

Samuti oleme teadlikud, et kohtupraktikas on ühtlasi asutud seisukohale, et mõistetud karistusena tuleb käsitada vähendamata karistust. Selline praktika on raskesti mõistetav, sest katseaja nõuete rikkumise või katseajal toime pandud uue kuriteo korral ei pöörata täitmisele algselt mõistetud, vaid siiski vähendatud karistus.

Kokkuvõtteks leiab justiitsminister, et **KarS § 141 lg 2 punkti 1 sanktsiooni alammäär on põhiseadusega kooskõlas.**

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Madis Timpson
Minister

Koopia: Riigikantselei

---

²⁹ Vt Riigikohtu Kriminaalkolleegiumi 2018. aasta 9. nov otsus asjas nr 1-17-6580, p 10; kättesaadav veebis: [1-17-6580/138 \(riigikohus.ee\)](https://riigikohus.ee/1-17-6580/138).

³⁰ Vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 2015. aasta 23. septembri otsuse nr 3-4-1-13-15 juurde lisatud eriarvamus; kättesaadav veebis: [3-4-1-13-15 \(riigikohus.ee\)](https://riigikohus.ee/3-4-1-13-15).